

Mina formativa IUI-år – 1967–1974

Lennart Ohlsson

SÄRTRYCK ur Magnus Henrekson och Göran Albinsson Bruhner (red.),
IFN 1939–2014 – 75 år av ekonomisk forskning

 INSTITUTET FÖR
NÄRINGSLIVSFORSKNING

Ekerlids Förlag

MINA FORMATIVA IUI-ÅR 1967–1974¹

LENNART OHLSSON

Det är ingen överdrift att påstå att mina år vid IUI utvecklade intellekt och personlighet. Då formades idéer som långt senare blev möjliga att studera närmare och jag skolades till en empiriskt nyfiken forskare.

Efter några år vid Nationalekonomiska institutionen vid Uppsala universitet kom jag till IUI 1967. När den tidigare IUI-chefen och dåvarande professorn i Uppsala, Ragnar ”Naja” Bentzel, föreslog det ämne som skulle bli min licentiatavhandling stod jag i begrepp att lämna akademien efter ett uppehåll för värnplikt. Naja hade från IUI med sig storprojektet om svensk ekonomisk tillväxt under hundra år och IUI-aren Yngve Åberg samt uppsaliensarna Villy Bergström och Lars Lundberg hade sedan drygt ett år arbetat med sina delprojekt.²

Najas erbjudande berodde på att den IUI-anställda Lars Wohlin beslutat sig för att inte ta hand om utrikeshandelns betydelse för den hundraåriga periodens tillväxt. Med sex månader kvar av projektets finansiering förväntades jag ställa samman statistiken samt beskriva utvecklingen. Naja menade att Lars Nabseth, hans efterträdare som IUI-chef, och IUI:s styrelse säkerligen skulle komma att bejaka en av mig föreslagen utrikeshandelsstudie, som jag hade ett halvår på mig att utforma. När IUI-finansieringen skulle ha upphört för alla den 1 juli 1967 visade det sig att ingen hade hunnit bli klar, varför den förlängdes i ett par omgångar till sommaren 1969. Men jag hade inte bara funnit mitt lic-ämne utan även fått det godkänt som IUI-projekt av Lars Nabseth och institutets styrelse. Så kom det sig att jag i augusti 1967 satt med ansvaret för två, som det visade sig, ganska mastiga forskningsuppgifter.

Mitt andra ämne var verkstadsindustrins internationella specialisering. Att det hade mött intresse hos en styrelse med Marcus Wallenberg, Curt Nicolin och

1 Slutredigerad och publicerad på IFN:s webbplats sommaren 2010.

2 Deras arbeten kom att läggas fram som licentiatavhandlingar i Uppsala och gavs ut som böcker på IUI (Bergström 1969 och Lundberg 1969).

andra ledamöter från stora verkstadsföretag var ju föga konstigt. IUI hade inte på många år publicerat några studier om svensk utrikeshandel. Efter varje seminariebehandling drabbades jag av eftertankens kranka blekhet inför dessa två utmaningar, ty med bara ett par ”tvåbetygsuppsatser” bakom mig var jag ett oskrivet blad som forskare.

Våren 1968 kom så Moses Abramovitz, professor vid Stanforduniversitetets Research Center for Economic Growth, till IUI och Uppsala för diskussioner om det svenska tillväxtprojektet. Han var den som tillsammans med Harvardprofessorn Simon Kuznets hade dragit igång forskningsprogrammet om sju industriländers långsiktiga ekonomiska tillväxt. Med sig hade Abramovitz erbjudandet, att en av oss licentiander var välkommen till Stanford som halvtidsassistent under ett år. Anbudet gick till mig vilket, enligt vad Lars Nabseth antydde, mest hade sin grund i att jag dels fanns fysiskt på IUI, dels var halvtidsfinansierad genom den verkstadsstudie som skulle göras färdig vid återkomsten. Lars villkor var att jag blev klar med min lic-avhandling på det år som återstod fram till USA-resan. Det visade sig bli möjligt om än genom sämre framsteg med verkstadsstudien.

Jag for iväg till Stanford med en bunge datautskrifter om handeln med verkstadsprodukter och anlände, trots fräsch lic-examen, med en tunghäfta (också efter svenska förhållanden), som inte blev bättre av att Göran Albinsson skämt bort Moses Abramovitz med sina humoristiska middagstal. Abramovitz hade bett min landsman Bo Carlsson, en av hans doktorander, att hämta den svenske ”professorn” och hjälpa denne att hitta lägenhet. Bos hjälp kunde jag senare återgälda, när jag tipsade Lars Nabseth om Bos intresse att komma till IUI efter sin disputation och där medverka i Åke Sundströms projekt om importen av industrivaror från låglöneländer (Carlsson och Sundström 1973).

IUI:s seminariebehandling av forskningsuppsatser var i slutet av 1960-talet en ganska tuff skola. Det var inte ovanligt med skämt som förorsakade självömkan hos författaren. Ett under en tid före och efter Stanfordåret upprepat skämt gällde mitt påstående, att ett implicit pris på exporterade verkstadsprodukter varierade med dessas sofistikeringsgrad och var lägre för kapitalintensiva produkter. Priset per viktenhet, tonpriset, visade sig inte på något vis kunna förklaras som ett produktpris i ordets konventionella mening. Först några år efter hemkomsten blev det möjligt för mig att med den nya, detaljerade branschfördelningen av verkstadsindustrin testa hypoteserna. Därvid befanns tonpriset variera mellan branscher; positivt med tekniker- och yrkesarbetarintensiteterna och negativt med kapitalintensiteten.

Långt senare bekräftade Marcus Wallenberg i en TV-intervju med Lennart Hyland 1979, att tonpriset också fått praktisk användning i bl.a. Asea för att styra om företagets specialisering i de svenska verksamheterna. Då hade jag redan läm-

nat IUI och fått en artikel i ämnet publicerad internationellt (Ohlsson 1974). Den engelska boken om verkstadsindustrin publicerades (1980) i den North Holland-serie i internationell ekonomi som Jagdish Bhagwati och John Chipman var redaktörer för.

Det var i slutet av arbetet med licentiatavhandlingen som jag fick idén, att Sverige måste ha skiftat sina komparativa fördelar från 1870-talet, när landet släpade efter i industrialisering, till 1960-talet. Relativt till ledande europeiska länder försvann låga lönekostnader med det andra världskriget. Det blev en hypotes som fick testas senare, först i min doktorsavhandling om metallmanufakturindustrins specialisering (1973 samt SOU 1973:30). Studien var en utväxt ur verkstadsprojektet förorsakad av Sune Davidssons ansvar som huvudsekreterare i en statlig branschutredning. I min verkstadsbok (1980), en artikel i *Journal of Political Economy* (1977) samt i ett med Gunnar Du Rietz nyskrivet kapitel i verkstadsbokens engelska upplaga (1980, kapitel 7) testades ytterligare idén från licentiatavhandlingen om Sveriges förändrade komparativa fördelar.

Att komparativa fördelar inte är stabila långsiktigt utan relaterade till ett lands relativa tillväxt är numera självklart, men var då ganska främmande i ekonomisk litteratur. För mig blev idén bärande i flera böcker. I *Tillväxtens drivkrafter*, publicerad 1987 och med Lars Vinell som medförfattare, problematiserades frånvaron av ändrad specialisering på FoU-intensiv industri. Den boken fick genom sin nya branschgruppsindelning inflytande på långtidsutredningar och forskningsrapporter. Boken *Kreativa Sverige* från 1997 utformades som ett slags handlingsplan för hur Sverige skulle kunna anpassa sig i en global ekonomi under antagandet att många och stora länder genomgick en snabb industrialisering medan Sverige hade halkat ner på en låg ekonomisk tillväxttakt.

Stanfordåret såg också en bärande idé för flera framtida böcker födas. Min egen forskning och utbildning drabbades visserligen negativt av studentturbulens med återkommande protester mot Vietnamkrig och Kambodjainvasion. Men det var ändå tydligt att närområdets industrialisering var dramatisk och avvek från vad jag tidigare sett exempel på. Stanford Industrial Park hade färdigbyggts varvid det frekventa högteknologiska nyföretagandet sökte sig längre söderut och gav efter några år upphov till begreppet Silicon Valley.

Verkstadsboken omfattade låg-, mellan- och högteknologiska branscher, dvs. både nedgångs- och uppgångsmöjligheter. Jag tänkte då att Stanfordinrådet framgång som en stor region specialiserad på högteknologi kunde vara en intressant förebild för höglönelandet Sverige i ett liberaliserande Europa. Industrilönerna inom övriga nordiska länder låg t.ex. på föga mer än halva den svenska nivån. En sådan skillnad skulle bara kunna upprätthållas via en rejält ändrad svensk specialisering mot mer löneokänslig industri. I efterhand kan konstateras att i stället anpassades den relativa lönen nedåt med upprepade devalveringar.

Åskådningsexemplet Silicon Valley blev upprinnelsen till ett intresse för forskning inriktad på de bakomliggande orsakerna till ett frekvent, innovativt nyföretagande med potential att utveckla nya storföretag. Högskolans och riskkapitalets betydelse för detta var naturliga att poängtera med tanke på Stanforderfarenheterna. Min bok från 2006 om bästa venturekapitalpraxis är ett exempel på detta intresse. Andra exempel är att jag medverkat till grundandet av affärsängelbolag som investerat i unga, innovativa företag med tillväxtpotential. Först ut 1984 i Uppsala (nu börsnoterade Beijer Alma Invest), sedan InnovationsMäklarna som tog fram noteringsbara ventures till InnovationsMarknaden – en marknadsplats för unga, innovativa tillväxtföretag (föregångare till Nordic Growth Market). Som en del av min samverkansuppgift på KTH:s Centrum för bank och finans har jag också hjälpt till som rådgivare, medgrundare och tränare i tre andra affärsängelbolag (Roslagens, Smålands respektive Stockholms Affärsänglar). Ängelbolagen hade tillsammans ca 90 aktieägare och hade våren 2012 finansierat åtta ventures.

De åtta IUI-åren, inklusive Stanfordåret, formade mig så genomgripande att de kommit att prägla hela mitt forskar- och praktikerliv. Jag har årliga skrivmånader i San Francisco där jag har förmånen att kunna intervjuva venturekapitalister och affärsänglar för att få inblick i nya trender. Detta liv har jag IUI att tacka för!

REFERENSER

- Bergström, Villy (1969), *Den ekonomiska politiken i Sverige och dess verkningar*. Stockholm: IUI.
- Carlsson, Bo och Åke Sundström (1973), *Den svenska importen av industrivaror från låglöneländer*. Stockholm: IUI.
- Lundberg, Lars (1969), *Kapitalbildning i Sverige 1861–1965*. Stockholm: IUI.
- Ohlsson, Lennart (1969), *Utrikeshandeln och den ekonomiska tillväxten i Sverige 1871–1966*. Stockholm: IUI.
- Ohlsson, Lennart (1973), *Metallmanufakturindustrin – Produktionsförutsättningar och specialisering i internationell jämförelse*. Stockholm: IUI; också publicerad som bilaga till *Metallmanufakturutredningen*, SOU 1973:30.
- Ohlsson, Lennart (1974), "On Unit Prices and Their Use in the Analysis of the International Specialization Pattern within Heterogeneous Industries". *Journal of International Economics*, vol. 4, nr 3, 275–293.
- Ohlsson, Lennart (1976), *Svensk verkstadsindustris internationella specialisering*. Stockholm: IUI.
- Ohlsson, Lennart (1977), "Patterns of Engineering Trade Specialization, 1960–1970, and Sweden's Factor Abundance". *Journal of Political Economy*, vol. 85, nr 2, 361–378.
- Ohlsson, Lennart (1980), *Engineering Trade Specialization of Sweden and Other*

Industrial Countries. A Study of Trade Adjustment Mechanisms of Factor Proportions Theory. Amsterdam: North Holland.

Ohlsson, Lennart (1997), *Kreativa Sverige: om framtidens ekonomi och politik.* Stockholm: Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien.

Ohlsson, Lennart (2006), *Best Practice Venture Capital: Principles, Tools and Approaches for Investment, Strategy and Policy.* Stockholm: Ibis.

Ohlsson, Lennart och Lars Vinell (1987), *Tillväxtens drivkrafter: en studie av industris framtidsvillkor.* Stockholm: Industriförbundet.

FÖRFATTARPRESENTATION

Lennart Ohlsson är född 1942. Efter åren på IUI fortsatte han i ca tio år med forskning om regional industriell specialisering och utvärderingar av regionalpolitik, först vid Expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), en kommitté under Industridepartementet, sedan vid International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) i Wien, Ekonomiska Forskningsinstitutet vid Handelshögskolan i Stockholm samt Australian National University och Bureau of Industry Economics, Department of Industry and Commerce i Canberra.

År 1984 blev Lennart Ohlsson seniorekonom på Industriförbundet för att efter tio år bli chefsekonom på Företagarna. I båda organisationerna publicerade han en rad policyinriktade böcker. De täckte ämnen relevanta för uppfattningen om näringslivets utveckling liksom centrala frågor för bl.a. utbildnings-, forsknings-, riskkapital- och tillväxtpolitiken i stort. Bland "tillväxtböckerna" var de tre viktigaste *Tillväxtens drivkrafter* (tillsammans med Lars Vinell, 1987), *Industrin inför EGs 90-tal* (1989) samt den av Företagarna och IVA under det s.k. Ljusåret utgivna *Kreativa Sverige* (1997). Som chefsekonom på Företagarna initierade och handledde han framtagandet av ett förslag om en radikal, helfinansierad inkomstskattesänkning fokuserad på låg- och medelinkomsttagare.

Efter åren på näringslivets organisationer har Ohlsson varit verksam som deltidforskare vid Centrum för bank och finans vid KTH där han bl.a. publicerat *Best Practice Venture Capital* (2006). Övrig tid ägnar han åt initiering av affärsängelbolag och utbildning av och rådgivning till affärsänglar. År 2011 publicerade han boken *Finansiering av unga, innovativa tillväxtföretag.*